MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

ROZKŁAD GODZIN

W SZKOŁACH POWSZECHNYCH

WYDANIE TRZECIE.

WARSZAWA — 1925
SKŁAD GŁÓWNY: „KSIĄŻNICA-ATLAS“ TOW. NAUCZ. SZKÓŁ. WYŻ.
WARSZAWA, NOWY ŚWIAT Nr. 59. — LWÓW, CZARNIECKIEGO 12
DO NABYCIA WE WSZYSTKICH KSIĘGARNIACH.

Szkoła siedmioklasowa.

		I	II	III	IV	V	VI	VII
Nauczyciel (wychowawca)		I	II	III	IV	V	VI	VII
Rocznik		1	2	3	4	5	6	7
Oddział		I	II	III	IV	V	VI	VII
Przedmiot nauki	Religja . . .	2	2	2	2	2	2	2
	Język polski .	$\frac{18}{2}$	8	6	5	4	4	4
	Język obcy	—	—	—	—	4	3	3
	Rachunki z geometrją	$\frac{6}{2}$	4	4	4	4	4	4
	Przyroda . .	—	—	2	3	2	3	4
	Geografja . .	—	—	2	2	2	2	4
	Historja . .	—	—	2	2	2	2	
	Rysunki . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	2	2
	Roboty . . .	$\frac{4}{2}$	3	3	4	4	4	4
	Śpiew . . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	2	1
	Ćwiczenia cielesne . . .	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$
Razem . .		21	24	28	28	30	30	30
Roboty kobiece .		—	—	2	2	2	2	2

Drukiem Salezjańskich Zakładów Graficznych. Warszawa. ul. Lipowa 14.

Szkoła sześcioklasowa.

	Nauczyciel (wychowawca)	I	II	III	IV	V	VI	
	Rocznik	1	2	3	4	5	6	7
	Oddział	I	II	III	IV	V	VI niepodzielnie	VII
Przedmioty nauki	Religja . . .	2	2	2	2	2	2	2
	Język polski .	$\frac{18}{2}$	8	6	5	4	4	4
	Język obcy .	—	—	—	—	4	3	3
	Rachunki z geometrją	$\frac{6}{2}$	4	4	4	4	4	4
	Przyroda . .	—	—	2	3	2	4	4
	Geografja . .	—	—	2	2	2	2	4
	Historja . .	—	—	2	2	2	2	
	Rysunki . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	2	
	Roboty . . .	$\frac{4}{2}$	3	3	4	4	4	
	Śpiew . . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2	1	
	Ćwiczenia cielesne . . .	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$	
	Razem . .	21	24	28	28	30	30	30
	Roboty kobiece . .	—	—	2	2	2	2	

Szkoła pięcioklasowa.

	Nauczyciel (wychowawca)	I	II	III	IV	V		
	Rocznik	1	2	3	4	5	6	7
	Oddział	I	II	III	IV	V	VI niepodzielnie	VII
Przedmioty nauki	Religja . . .	2	2	2	2	2	2	2
	Język polski .	$\frac{18}{2}$	8	6	5	5	5	5
	Rachunki z geometrją	$\frac{6}{2}$	4	4	4	5	5	5
	Przyroda . .	—	—	2	3	5	5	5
	Geografja . .	—	—	2	2	3	3	6
	Historja . .	—	—	2	2	3	3	
	Rysunki . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2		
	Roboty . . .	$\frac{4}{2}$	3	3	4	2		
	Śpiew . . .	$\frac{2}{2}$	2	2	2	1		
	Ćwiczenia cielesne . . .	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{4}{2}$	$\frac{4}{2}$		
	Razem . .	21	24	28	28	30	30	30
	Roboty kobiece .	—	—	2	2	2		

Szkoła czteroklasowa.

	Nauczyciel (wychowawca)	I	II	III		IV		
	Rocznik	1	2	3	4	5	6	7
	Oddział	I	II	III niepodzielnie	IV	V niepodzielnie	VI	VII
Przedmioty nauki	Religja	2	2	2	2	2	2	2
	Język polski	$\frac{18}{2}$	8	7	7	5	5	5
	Rachunki z geometrją	$\frac{6}{2}$	4	5	5	5	5	5
	Przyroda	—	—	1 [1]	3	5	5	5
	Geografja	—	—	2	2	3	3	6 (Geografja i Historja)
	Historja	—	—	2	2	3	3	
	Rysunki	$\frac{2}{2}$	2	2		2		
	Roboty	$\frac{4}{2}$	3	3		2		
	Śpiew	$\frac{2}{2}$	2	2		1		
	Ćwiczenia cielesne	$\frac{6}{2}$	$\frac{6}{2}$	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$		
	Razem	21	24	28	30	30	30	30
	Roboty kobiece	—	—	2		2		

[1]) Głośno.

Szkoła trzyklasowa.

	Nauczyciel (wychowawca)	I		I		II		III		
	Rocznik	1	2	1	2	3	4	5	6	7
	Oddział	I niepodziel.	II	I podzielnie	II	III niepodziel.	IV	V niepodzielnie	VI	VII
Przedmioty nauki	Religja	2	2	2	2 [1])	2	2	2	2	2
	Język polski	$\frac{24}{2}$	15	$\frac{14}{2}$	6	7	7	5	5	5
	Rachunki z geometrją	$\frac{2}{2}$	7	$\frac{6}{2}$	4	5	5	5	5	5
	Przyroda	—	—	—	—	1 [2])	3	5	5	5
	Geografja	—	—	—	—	2	2	3	3	6 (Geografja i Historja)
	Historja	—	—	—	—	2	2	3	3	
	Rysunki	$\frac{2}{2}$		$\frac{1}{2}$	1	2		2		
	Roboty	$\frac{2}{2}$		$\frac{1}{2}$	1	3		2		
	Śpiew	$\frac{2}{2}$		$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{2}$	2		1		
	Ćwiczenia cielesne	$\frac{2}{2}$		$\frac{1}{2}$	$\frac{2}{2}$	$\frac{4}{2}$		$\frac{4}{2}$		
	Razem	24	28	14	16	28	30	30	30	30
	Roboty kobiece	—	—	—	—	2		2		

[1]) Uczą się razem oba oddziały. [2]) Głośno.

Szkoła dwuklasowa

(z nauką osobną w oddziale 1).

Nauczyciel (wychowawca)	I			II	
Rocznik	1	2	3	4 5	6 7
Oddział	I osobno	II niepodzielnie	III	IV niepodzielnie	V
Przedmioty nauki. Religja1)	2	2	2[1])	2	2
Język polski	12/2	7	6	7	7
Rachunki z geometrją	6/2	6	5	4	4
Przyroda	—	—	1	4	4
Geografja	—	—	1	4	4
Historja	—	—	1	2	
Rysunki	1/2	1		1	
Roboty	1/2	2		2	
Śpiew	1/2	2/2		2	
Ćwiczenia cielesne	1/2	2/2		4/2	
Razem	13	20	21	30	30
Roboty kobiece	—	—	—	2	

[1]) Uczy się razem I, II i III oddział.

Szkoła jednoklasowa.

Nauka	podzielna				niepodzielna				osobna w oddz. [1])			
Rocznik [1])	1	2	3,4	5,6,7	1	2	3,4	5,6,7	1	2	3,4	5,6,7
Oddział	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	VI
Przedmioty nauki. Religja [2])	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Język polski	15/2	15/2	6	6	16/2	16/2	10	10	12/2	9	9	9
Rachunki z geometrją	9/2	9/2	3	3	10/2	10/2	9	9	6/2	6	7	7
Przyroda	—	—	1		—	—	1		—	—	1	
Geografja	—	—	1[3])	1[3])	—	—	1[3])	1[3])	—	—	1[3])	1[3])
Historja	—	—	2	2	—	—	2	2	—	—	2	2
Rysunki	1/2		1		2/2		2		1/2	1	2	
Roboty	1/2		1		2/2		3		1/2	1	2	
Śpiew	1/2		1/2		1/2		2/2		1/2	1/2		
Ćwiczenia cielesne	1/2		1/2		1/2		2/2		1/2	1/2		
Razem	16	16	18	18	18	18	32	32	13	20	27	27
Roboty kobiece	—	—	2		—	—	2		—	—	2	

[1]) W szkole czteroletniej każdemu oddziałowi odpowiada jeden tylko rocznik; dzieci, które skończą z pomyślnym skutkiem wszystkie oddziały, są obowiązane do nauki uzupełniającej do końca tego roku szkolnego, w którym skończą 14 lat życia. (Szkoły czteroletnie istnieją przejściowo tylko na terenie b. zaboru rosyjskiego). [2]) Religji uczą się zawsze razem oddział I z II, a III z IV. [3]) Głośno.

Szkoła jednoklasowa z nauką podzielną.

ROZKŁAD SZCZEGÓŁOWY.

Przedmiot nauki	WSPÓLNIE ODDZIAŁ I		I i II	II		WSPÓLNIE ODDZIAŁ III		III i IV	IV	
	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche
Religja . .	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—
Język polski	$\frac{9}{2}$	3	—	$\frac{6}{2}$	4½	2½	3½	—	2½	3½
Rachunki z geometrją	$\frac{5}{2}$	2	—	$\frac{4}{2}$	2½	$\frac{3}{2}$	1½	—	$\frac{3}{2}$	1½
Przyroda .	—	—	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—
Geografja .	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—	$\frac{2}{2}$	—
Historja . .	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$
Rysunki . .	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	1	—	—
Roboty . .	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	1	—	—
Śpiew . .	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—
Ćwiczenia cielesne .	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	$\frac{1}{2}$	—	—
Razem . .	7	5	4	5	7	6	6	6	6	6
Roboty kobiece	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—

Szkoła jednoklasowa z nauką niepodzielną.

ROZKŁAD SZCZEGÓŁOWY.

Przedmiot nauki	WSPÓLNIE ODDZIAŁ I		I i II	II		III		III i IV	IV	
	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche
Religja . .	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—
Język polski	$\frac{9}{2}$	3½	—	$\frac{6}{2}$	5	2½	7½	—	2½	7½
Rachunki z geometrją	$\frac{5}{2}$	2½	—	$\frac{4}{2}$	3	$\frac{3}{2}$	7½	—	$\frac{3}{2}$	7½
Przyroda .	—	—	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—
Geografja .	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—	$\frac{2}{2}$	—
Historja . .	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$
Rysunki . .	—	½	½	—	½	—	1½	½	—	1½
Roboty . .	—	½	½	—	½	—	2½	½	—	2½
Śpiew . .	—	—	½	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—
Ćwiczenia cielesne .	—	—	½	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—
Razem	7	7	4	5	9	6	20	6	6	20
Roboty kobiece	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—

Szkoła jednoklasowa z nauką osobną w oddziale I.

ROZKŁAD SZCZEGÓŁOWY.

Przedmiot nauki	Osob. oddz.	WSPÓLNIE ODDZIAŁ								
	I	I i II	II		III		III i IV	IV		II, III i IV
	nauka głośna	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna	nauka głośna	zajęcia ciche	nauka głośna
Religja . .	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—
Język polski	$\frac{12}{2}$	—	$\frac{6}{2}$	6	$\frac{3}{2}$	$7\frac{1}{2}$	—	$\frac{3}{2}$	$7\frac{1}{2}$	—
Rachunki z geometrją	$\frac{6}{2}$	—	$\frac{4}{2}$	4	$\frac{3}{2}$	$5\frac{1}{2}$	—	$\frac{3}{2}$	$5\frac{1}{2}$	—
Przyroda .	—	—	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—	—
Geografja .	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—	$\frac{2}{2}$	—	—
Historja . .	—	—	—	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{2}$	—
Rysunki . .	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{1}{2}$
Roboty . .	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{2}{2}$	$\frac{1}{2}$
Śpiew . .	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	$\frac{1}{2}$
Ćwiczenia cielesne .	$\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	$\frac{1}{2}$
Razem	11	2	5	11	5	16	4	5	16	2
Roboty kobiece	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—

OBJAŚNIENIA.

A. Szkoły siedmio—i sześcioklasowe.

1. W oddziale pierwszym obowiązują przy nauczaniu w zasadzie półgodzinne jednostki metodyczne. W języku polskim nie wyklucza to możliwości użycia drugiej połowy godziny na zajęcia związane z zajęciem w pierwszej połowie godziny. Godzinę nauki języka polskiego może więc wypełnić pogadanka i rysunek, pogadanka i pisanie, pisanie i czytanie, czytanie i śpiewanie i t, d.

Naukę rachunków rozdziela się na sześć półgodzinnych lekcyj w tygodniu.

Połówki godzin w rysunkach, robotach i śpiewie oznaczają, że dwa razy po pół godziny w tygodniu przeznacza się na danie metodycznych wskazówek dzieciom w danym przedmiocie. Będzie to więc miało charakter nauki systematycznej. Rysowanie zaś na godzinie języka polskiego jest raczej tylko uzupełnieniem nauki tego języka.

Na gry i gimnastykę poświęca się również codziennie po pół godziny.

Pożądane jest, aby i lekcje religji w oddziale pierwszym podzielone były na lekcje półgodzinne.

2. Nauczanie w oddziale pierwszym, drugim i trzecim ma odbywać się z reguły w ten sposób, że jeden nauczyciel uczy wszystkich przemiotów. W oddziale czwartym, piątym, szóstym i siódmym przedmioty rozdzieli się pomiędzy nauczycieli systemem grupowym (np. język polski i historja, geografja i nauki przyrodnicze, rysunki i roboty i t. d.) stosownie do szczególnych uzdolnień nauczycieli.

3. W szkole siedmioklasowej udziela się nauki wszystkich przedmiotów wedle „Programu nauki w szkołach powszechnych siedmioklasowych“.

4. Wybór języka obcego uzależnia się od specjalnych potrzeb miejscowej ludności lub też dostosowuje się do istniejących

w okolicy lub danej miejscowości szkół średnich. Jako język obcy uważa się język angielski, francuski lub niemiecki. Zaprowadzenie innego języka będzie możliwe za zezwoleniem Ministra W. R. i O. P.

5, W szkołach sześcioklasowych prowadzenie nauki odbywa się w ten sposób, co w siedmioklasowych, z tą różnicą, że połowę godzin przeznaczonych dla oddziału szóstego (wzgl. siódmego) wypełnić muszą zajęcia ciche, związane ściśle z danym przedmiotem nauki, a zakres materjału nauki w tych oddziałach musi ulec małej redukcji.

B. Szkoły trzy — cztero — i pięcioklasowe.

1. W szkole pięcioklasowej cztery niższe oddziały mają czas nauki zupełnie ten sam co do wymiaru, co szkoły siedmioklasowe. Objaśnienia dane przy omawianiu szkoły siedmioklasowej pozostają co do tych oddziałów bez zmiany.

2. Oddział piąty, szósty i siódmy uczą się razem w tej samej izbie. Czas przeznaczony na naukę religji, języka polskiego, rachunków z geometrją, przyrody, historji i geografji musi być tak rozdzielony pomiędzy te trzy oddziały, aby każdy oddział z osobna miał dla siebie zapewnioną część czasu do pracy pod bezpośrednim kierunkiem nauczyciela(nauka głośna, a resztę czasu poświęcał na zajęcia t. zw. ciche. Celowo obmyślane zajęcia ciche umożliwią takie same opracowanie materjału naukowego w tych trzech oddziałach w poszczególnych przedmiotach nauki, jak w szkole siedmioklasowej. Pod względem wychowawczym oparcie nauki w pewnej mierze na zajęciach cichych, a więc na samodzielnej pracy uczniów, ma znaczenie bardzo doniosłe. Wymaga ono też celowego uzupełnienia bibljoteki szkolnej i pomocy naukowych.

Przy nauce rysunków, robót, śpiewu i gimnastyki uczniowie tych trzech oddziałów pracują równocześnie pod bezpośredniem kierownictwem nauczyciela. Zajęć więc cichych w tych przedmiotach nie przewiduje się; należy jednak uwzględniać indywidualnie każdy z tych trzech oddziałów przy rozdawaniu prac z rysunków i robót lub polecaniu wykonywania pewnych ćwiczeń gimnastycznych.

Uwagi powyższe tyczą się także oddziału V, VI i VII szkół trzy — i czteroklasowych.

3. W szkole czteroklasowej uczy się w jednej izbie także oddział III z IV. Czas przeznaczony na poszczególne przedmioty z wyjątkiem rysunków, robót, śpiewu i gimnastyki rozdziela się w obu tych oddziałach po równi na naukę głośną i zajęcia ciche. Oddział trzeci ma jedną godzinę nauki głośnej w przyrodzie.

4. W szkole trzyklasowej uczy się w jednej izbie równocześnie oddział V i VI z VII, III z IV, a I z II. Jeżeli jednak liczba dzieci w oddziale pierwszym i drugim jest zbyt wielka, można zaprowadzić naukę podzielną w wymiarze czasu skróconym, a wtedy oba oddziały uczą się osobno.

C. Szkoła dwuklasowa.

1. W szkole dwuklasowej obowiązuje nauka siedmioletnia w pięciu oddziałach; oddział IV i V są dwuletnie.

2. Oddział pierwszy uczy się głośno osobno wszystkich przedmiotów z wyjątkiem religji, której uczą się trzy oddziały najniższe razem w tej samej izbie; oddział jednak trzeci musi mieć dla siebie wyłącznie wydzieloną część czasu przeznaczonego na naukę religji tych trzech oddziałów.

3. Język polski: Nauki głośnej ma oddział pierwszy godzin 6, drugi—3, trzeci—3, czwarty i piąty po 3½.

W oddziale czwartym uczą się razem dwa roczniki. Aby materjału nauki nie powtarzać co roku, jest pożądane książkę do czytania, przeznaczną dla oddziału czwartego, podzielić na dwie części wzajemnie uzupełniające się, a tworzące jednolite dla siebie całości tak pod względem stopniowania trudności, jak i rozmaitości treści. Podział ten nie może być oczywiście mechaniczny.

Jedną część tej książki będzie się czytało w jednym roku, a drugą w drugim. Będzie to mogła być ta sama książka, co dla czwartego oddziału szkół siedmioklasowych z tą różnicą, że będzie czytana przez dwa lata.

Materjał ćwiczeń językowych pozostanie przez oba lata nauki oddziału czwartego ten sam. Dzieci rocznika piątego czyli drugoroczne, które nie przejdą do oddziału piątego szkół siedmioklasowych, będą mogły pogłębić wiadomości nabyte w roku poprzednim.

Oddział piąty obejmuje również dwa roczniki. i tutaj dążyć się powinno do tego, aby dzieci nie czytywały co roku tych samych czytanek. Nie wyklucza to jednak możliwości, że pewne ustępy zasadnicze mogą się powtarzać.

Ustalenie wyboru ustępów, które mają być podstawą nauki dla poszczególnych roczników oddziału czwartego i piątego, będzie zadaniem konferencyj nauczycielskich (gminnych lub powiatowych).

4. Rachunki z geometrją: Nauki głośnej ma oddział pierwszy godzin 3, drugi 3, trzeci, czwarty i piąty po 2 godziny w tygodniu. Resztę czasu wypełnią zajęcia ciche. Odświeżanie materjału dla drugorocznych uczniów czwartego i piątego oddziału polegać będzie na dawaniu świeżych przykładów (w czasie zajęć cichych).

5. Przyroda: W oddziale czwartym i piątym można materjał podzielić na dwie części i to tak, aby każda z tych części obejmowała pogadanki z wszystkich działów przyrody. Wobec dłuższego czasu będzie można w nauczaniu przyrody postępować wolno i spokojnie, pogłębiając je przez doświadczenia, badanie okazów, oglądanie rysunków i rysowanie. W tym celu mogą być znakomicie wyzyskane godziny przypadające na zajęcia ciche (po dwie w każdym oddziale).

Można jednakże podzielić ten materjał i na cztery części, a wtedy oddział IV i V będą miały przez cztery lata z rzędu materjał naukowy wspólny, co w znacznej mierze jeszcze bardziej ułatwi pracę nauczyciela.

6. Geografja: W oddziale czwartym i piątym nauczanie odbywać się będzie również w zakresie materjału podanego w „Programie" z tem, że uczniowie drugoroczni będą pogłębiali wiadomości w roku poprzednim nabyte, a nauczyciel będzie starał się o urozmaicenie nauki przez położenie nacisku silniejszego na coraz inne szczegóły w poszczególnych latach nauki.

Zajęcia ciche (po dwie godziny w oddziale czwartym i piątym) przeznaczy się głównie na rysunki geograficzne.

7. Historja: Pogadanki w oddziale trzecim obejmą całokształt historji Polski. Oddział czwarty i piąty (cztery roczniki) będą uczyły się równocześnie tego samego. Nauczyciel będzie miał zupełną swobodę w wyborze tematów, a równocześnie

możność zupełnej zmiany tematów co roku. Zastrzega się jednak, że pogadanki o wsi rodzinnej, o gminie, powiecie, obowiązkach i prawach obywatelskich powinny być co roku prowadzone. Szczególniejsze zwrócenie uwagi na pewne części tej nauki „obywatelstwa", zmienianie co roku książeczek historycznych przyczyni się do zwiększenia zainteresowania dzieci przeszłością i teraźniejszością narodu.

D. Szkoła jednoklasowa.

1. Szkoła jednoklasowa jest w zasadzie siedmioletnia. Na terenie b. zaboru rosyjskiego istnieją przejściowo szkoły czteroletnie, a na terenie b. zaboru austrjackiego — sześcioletnie.

W pojęciu szkoły czteroletniej nie mieści się jednak wniosek, jakoby wszystkie dzieci zapisane do szkoły czteroletniej miały do niej uczęszczać tylko cztery lata. Są one obowiązane uczęszczać do szkoły tak długo, dopóki nie skończą ze skutkiem pomyślnym wszystkich czterech oddziałów.

2. a) W szkole jednoklasowej (o jednym nauczycielu) z nauką podzielną uczy się oddział pierwszy i drugi razem (równocześnie); tak samo oddział trzeci i czwarty. Nauka obu oddziałów wyższych odbywa się rano, oddziałów niższych popołudniu (po dłuższej przerwie).

Czasowe lub stałe odwrócenie tego porządku może nastąpić tylko za zezwoleniem Inspektora Szkolnego na podstawie uzasadnionego wniosku Opieki Szkolnej.

b) Dzieci I i II oddziału uczą się głośno razem: religji, rysunków i robót, tudzież śpiewu, gier i gimnastyki; dzieci III i IV oddziału oprócz tego: przyrody (i robót kobiecych). Geografji i historji uczą się dzieci III i IV oddziału głośno osobno. Równocześnie z nauką geografji (historji) w trzecim (czwartym) oddziale oddaje się oddział czwarty (trzeci) zajęciom cichym.

3. a) W szkole jednoklasowej (o jednym nauczycielu) z nauką niepodzielną uczą się wszystkie cztery oddziały przez trzy godziny równocześnie. Oba oddziały niższe przychodzą do szkoły równocześnie z oddziałami wyższemi, poczem po trzech godzinach nauki wracają do domu. Oddziały wyższe albo zostają w szkole do końca lekcyj dziennych, albo—co jest bar-

dziej pożądane—idą z oddziałami niższemi do domu i wracają po dłuższej przerwie do szkoły dla dokończenia lekcyj dziennych.

Jeżeli odrębne warunki miejscowe tego wymagają, można zezwolić, aby oddziały niższe przychodziły do szkoły po dwu, wzgl. po trzech godzinach nauki oddziałów wyższych; poczem wszystkie cztery oddziały uczą się razem.

b) Naukę niepodzielną w szkole jednoklasowej można zaprowadzić tylko za zezwoleniem Inspektora Szkolnego na podstawie uzasadnionego wniosku Opieki Szkolnej.

c) Dzieci I i II oddziału uczą się głośno razem: religji, rysunków i robót, śpiewu, gier i gimnastyki, dzieci III i IV oddziału oprócz tego: przyrody (i robót kobiecych). Geografji i historji uczą się dzieci III i IV oddziału osobno. Równocześnie z nauką geografji (historji) w oddziale trzecim (czwartym) oddaje się oddział czwarty (trzeci) zajęciom cichym.

4. a) W szkole jednoklasowej (o jednym nauczycielu) z nauką osobną dla oddziału I, a nauką niepodzielną (wspólną) dla oddziału II, III i IV — przychodzą trzy wyższe oddziały do szkoły równocześnie rano i uczą się razem wszystkich przedmiotów z wyjątkiem religji przez 3, względnie 4 godziny. Oddział I przychodzi do szkoły po 3, względnie po 4 godzinach nauki lub po przerwie południowej i uczy się osobno. Tylko religji uczą się razem z oddziałem II. Równocześnie jednak z nauką głośną oddziału I mają oddziały wyższe zajęcia ciche, i to przez dwa dni w tygodniu oddział II, a przez trzy dni w tygodniu oddział III i IV.

b) Naukę osobną w oddziale I, a wspólną dla pozostałych oddziałów można zaprowadzić tylko za zezwoleniem Inspektora Szkolnego na podstawie uzasadnionego wniosku Opieki Szkolnej.

c) Dzieci I oddziału uczą się głośno osobno wszystkich przedmiotów z wyjątkiem religji, której uczą się razem z oddziałem II. Dzieci II, III i IV oddziału uczą się razem głośno: śpiewu, gier i gimnastyki, dzieci III i IV oddziału oprócz tego: religji, przyrody (i robót kobiecych). Geografji i historji uczą się dzieci III i IV oddziału głośno osobno. Równocześnie z nauką geografji (historji) w oddziale trzecim (czwartym) oddaje się oddział czwarty (trzeci) zajęciom cichym.

5. Jedna lekcja trwa minut 50, poczem następuje 10-minutowa przerwa. Jeżeli lekcje prowadzi się bez dłuższej przerwy południowej, wtedy przed przyjściem oddziału I następuje przerwa 20-minutowa dla dokładniejszego odświeżenia powietrza w izbie szkolnej przez otwarcie okien i drzwi w lecie, a okien w zimie.

6. Lekcje religji — o ile religji nie uczy sam nauczyciel — wyznacza się w porozumieniu z X. X. Prefektami.

7. Naukę robót kobiecych (dla dziewcząt III i IV oddziału) zaprowadza się wtedy, gdy w szkole zajęte są nauczycielki lub gdy w miejscowości jest inna odpowiednia siła do uczenia robót.

8. Jeżeli szkoła jednoklasowa jast siedmioletnia, oddział trzeci jest dwuletni, a czwarty trzyletni. Wskutek tego należy przy układaniu planu szczegółowego materjał dla oddziału trzeciego i czwartego, podany w „Programie", tak rozdzielić, aby dzieci, o ile możności, uczyły się co roku czego innego.

W nauce języka polskiego należy więc materjał do czytania rozdzielić na dwie, wzgl. na trzy części, a w ćwiczeniach gramatycznych przez dawanie ćwiczeń trudniejszych lub dłuższych uwzględniać indywidualnie poszczególne roczniki.

Tak samo w nauce rachunków z geometrją będzie można urozmaicić nauczanie, mimo pozostawienia tego samego zasadniczego materjału nauki, przez odpowiedni dobór i zmianę zadań rachunkowych i geometrycznych.

Materjał do nauki przyrody należy podzielić na pięć koncentrycznych części, obejmujących co roku wiadomości z wszystkich działów przyrody.

Materjał do nauki geografji w oddziale III i IV wedle „Programu". Dzieci, które po skończeniu trzeciego roku nauki nie przejdą do szkoły siedmioklasowej, lecz pozostaną w tym oddziale rok drugi, wiadomości swe utrwalą i pogłębią. Urozmaicenie materjału nauki przeznaczonego dla oddziału czwartego nie nastręczy większych trudności, jeżeli nauczyciel co roku będzie zwracał uwagę na coraz inne tematy geograficzne, wskazane w „Programie".

Pogadanki historyczne w oddziale trzecim mają objąć zakres całej historji Polski, ale przez oba lata będą w szczegółach odmienne. Dzieci trzech roczników oddziału IV przez czytanie książek treści historycznej, przez omawianie i wy-

jaśnienie ich treści rozszerzą nietylko swe wiadomości historyczne, lecz powinny wyrobić w sobie zamiłowanie do dalszej lektury książek poważniejszych.

W nauczaniu innych przedmiotów (rysunki, roboty, śpiew, gimnastyka, roboty kobiece) indywidualizowanie nauki w poszczególnych rocznikach oddziału III i IV polegać będzie nie na różnicy zasadniczego materjału nauki, który może pozostać ten sam, lecz na sposobie wykonywania przez dzieci zadanej pracy.

